

Aspekty polityczne i gospodarcze w działalności dyplomatycznej Leona Orłowskiego

streszczenie

Prezentowana dysertacja doktorska przedstawia biografię Leona Orłowskiego, dyplomaty, pracującego w polskiej służbie zagranicznej, niemalże w całym okresie II Rzeczypospolitej, ze szczególnym uwzględnieniem aspektów politycznych i gospodarczych w jego działalności dyplomatycznej. Ukoronowaniem kariery Orłowskiego było stanowisko posła nadzwyczajnego i ministra pełnomocnego na Węgrzech, które piastował w latach 1936-1940. Z punktu widzenia działalności dyplomatycznej, okres ten był najważniejszy w jego karierze zawodowej. Wcześniej Orłowski był urzędnikiem w Konsulacie RP w Nowym Jorku, następnie sekretarzem Poselstwa RP w Waszyngtonie, kierownikiem referatów w centrali MSZ w Warszawie oraz sekretarzem Ambasady RP w Londynie. Po zakończeniu swojej misji w Budapeszcie nie powrócił już do czynnej służby dyplomatycznej. W 1941 r. wyemigrował do Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, gdzie się osiedlił i mieszkał przez ponad 35 lat. W USA działał w różnych organizacjach polonijnych, pracował dla Organizacji Narodów Zjednoczonych, Radia Wolna Europa, a przede wszystkim poświęcił się pisaniu artykułów i książek, głównie o tematyce historycznej.

Ramy chronologiczne pracy odpowiadają latom życia Leona Orłowskiego (1891-1976). Poszczególne okresy jego życia zostały potraktowane w sposób równorzędny, bez specjalnego wyróżniania „okresu węgierskiego”. Uznano bowiem, że dla ukazania aspektów politycznych i gospodarczych w działalności Orłowskiego okres, kiedy był urzędnikiem na placówkach dyplomatycznych (w randze sekretarza czy radcy ambasady), szczególnie w USA, jest równie ważny, jak czas, kiedy samodzielnie kierował poselstwem RP w Budapeszcie. To w trakcie pobytu na placówkach dyplomatycznych w USA, Orłowski poświęcał najwięcej miejsca w swojej działalności dyplomatycznej na zagadnienia gospodarcze, zwłaszcza związane z handlem. Opracował wtedy dwa ważne z tego punktu widzenia raporty dotyczące produkcji bawełny przez Polaków w Teksasie oraz poradnik dla polskich przedsiębiorców chcących nawiązać stosunki handlowe z Ameryką. Również po przeniesieniu do poselstwa RP w Waszyngtonie dalej zajmowały go kwestie gospodarcze, m.in. nadzorował bicie nowych monet polskich w amerykańskich mennicach. Ten początkowy okres jego kariery w dyplomacji był bardzo owocny i rozwojowy. Po prawie ośmiu latach spędzonych za Atlantykiem stał się jednym z najlepiej orientujących się w kwestiach amerykańskich, polskich dyplomatów. Posiadał tam dość dobre kontakty zarówno w świecie polityki jak i biznesu.

Od spraw gospodarczych nie uwolnił się również po powrocie do centrali MSZ w Warszawie. Szczególnie obecne one były w relacjach Polski z Wolnym Miastem Gdańskiem oraz po przeniesieniu do Referatu Anglosaskiego. Także kwestiami z tego zakresu zajmował się w Ambasadzie RP w Londynie.

Szczytowym osiągnięciem w karierze dyplomatycznej Orłowskiego było desygnowanie go, w 1936 r., na posła nadzwyczajnego i ministra pełnomocnego Rzeczypospolitej Polskiej w Budapeszcie. Dokładnemu prześledzeniu tego okresu życia, określeniu roli, jaką przyszło mu odegrać w kształtowaniu stosunków polsko-węgierskich i dokonanie oceny jego postawy w najbardziej newralgicznym momencie, w jakim przyszło mu działać na Węgrzech, w czasie dwóch pierwszych lat II wojny światowej, poświęcono aż dwa rozdziały pracy. Zdobyte doświadczenie podczas długiej działalności dyplomatycznej zostało wykorzystane przez Orłowskiego wiele lat po zakończeniu kariery w dyplomacji do pracy naukowej. W traktacie „O Polityce” rozważania swoje oparł nie tylko na badaniach historycznych, ale też na własnych doświadczeniach i przemyśleniach. Na dorobek naukowy Orłowskiego składa się zresztą więcej publikacji, a został on opisany w oddzielnym rozdziale podobnie jak jego działalność emigracyjna.

Orłowski to doskonały przykład dyplomaty z tzw. drugiego szeregu. Bardziej urzędnika niż polityka, który karierę budował nie na znajomościach i układach personalnych, ale przede wszystkim na wiedzy i umiejętnościach. Był wysoko oceniany nie tylko przez swoich bezpośrednich przełożonych. Jego zalety, jako dyplomaty dostrzegali też przedstawiciele państw obcych.

W prezentowanej pracy podjęto próbę odpowiedzi na szereg pytań badawczych, dotyczących nie tylko osoby Leona Orłowskiego, ale również polskiej służby dyplomatycznej, w tym zwłaszcza przebiegu kariery pracowników zatrudnionych w Ministerstwie Spraw Zagranicznych II Rzeczypospolitej.

W celu pełnego ukazania działalności dyplomatycznej, emigracyjnej i spuścizny pisarskiej Orłowskiego, wykorzystano podczas pisania pracy, wiele materiałów źródłowych przechowywanych w archiwach polskich i zagranicą. Podstawową bazę źródłową stanowią, przede wszystkim dokumenty znajdujące się poza granicami Polski, szczególnie w Instytucie Józefa Piłsudskiego w Ameryce. Poza tym wykorzystano m.in. materiały przechowywane w: Polskim Instytucie Naukowym w Nowym Jorku, Instytucie i Muzeum Polskim im. Gen. W. Sikorskiego w Londynie, Węgierskim Archiwum Narodowym, Archiwum Akt Nowych w Warszawie oraz Bibliotece Narodowej w Warszawie.

Paweł Pietrzyk

